માગશર સુદ ૮, શનિવાર તા. ૨૧-૧૨-૧૯૭૪
શ્લોક - ૫, પ્રવચન - ૧૧

ટીકાનો અર્થ ચાલે છે. '**પરમાત્મા** કેવા હોય છે?' પાઠ છે ને એટલો? '**परमात्माऽतिनिर्मलः**' મૂળ પાઠ પાંચમી ગાથા. પરમાત્મા '**અતિ નિર્મળ છે...**' નિર્મળ છે એટલે જરી પછી નાસ્તિનું (કહે છે). '**જેનો અશેષ (સમસ્ત) કર્મમલ નાશ પામ્યો છે...**' મળ કહેવો છે ને એટલે. કર્મમળ નાશ પામે છે. કર્મ નાશ પામતા નથી. આ તો કર્મમળ.

મુમુક્ષુ :- ભાવને પણ કહેવાય અને દ્રવ્યને કહેવાય...

ઉત્તર :- બેય. ભાવ ને કહે મૂળ તો, દ્રવ્ય તો .. એને શું કહે? આહાહા..!

'**ભાવાર્થ :- જે શરીરાદિ બાહ્ય પદાર્થોમાં...**' શરીર, વાણી, મન, સ્ત્રી, કુટુંબ, વેપાર, ધંધો એ બધી પર ચીજ છે. એને હું કરું છું એમ માનનાર એ પરને જ પોતાનું માને છે. સમજાણું કાંઈ? એ '**તેને જ આત્મા માને છે-**' '**બાહ્ય પદાર્થોમાં આત્માની ભ્રાન્તિ કરે છે-**' ભગવાન શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ (છે). ખરેખર તો એની (પોતાની) પર્યાય થાય છે એનો એ આત્મદ્રવ્ય કર્તા નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એને ઠેકાણે મારી હાજરીમાં આ બધી વ્યવસ્થા થાય છે... પોપટભાઈ! લાદીની ને બધી. આહાહા..! એ જગતના પદાર્થો છે. તેનો-તેની અવસ્થાનો કાળ છે તેથી તે પદાર્થમાં તે કાળમાં તે કાર્ય થાય છે. ..ભાઈ! આ .. ખુશી થઈ ગયા. ભાવપાહુડ છે. ભાવપાહુડ. એમ કે વૈરાગ્યનો .. ભાવપાહુડ.

મુમુક્ષુ :- કેવી રીતનું દુઃખ ભોગવે...

ઉત્તર :- કેટલા દુઃખનું વર્ણન. આહાહા..! એ છ ઢાળામાં છે પહેલામાં. આ તો આચાર્યના કથન છે ને? આહાહા..! ભાઈ! તેં એવા દુઃખ ભોગવ્યા છે. તારી માતા તું મરી ગયો એમાં જે રોઈ, એવી માતાઓમાં પાણી રોવાના ભેગા કરે (એના) અનંતા દરિયા ભરાય. ભાઈ! તેં એવા દુઃખ વેઠ્યા છે. ચૈતન્ય આનંદ સ્વરૂપ છે એનો આશ્રય લીધો નહિ. આહાહા..! બહાર તો અત્યારે ધમાલ ચાલે છે. લખાણમાં આવે છે... ઓહોહો..! અરે..! મારગડા જુદા પ્રભુ! એણે આત્માને... ત્યાં સુધી આવ્યું છે ને? કે તું દ્રવ્યલિંગી સાધુ એટલી વાર થયો કે કોઈ સ્થળ તારા દ્રવ્યલિંગીમાં જન્મ્યા અને મર્યા વિના રહ્યું નથી. દ્રવ્યલિંગી.

મુમુક્ષુ :- એવો તો અનંત વાર થયો.

ઉત્તર :- અનંત વાર. બાપુ!

મુમુક્ષુ :- કોઈ ક્ષેત્ર બાકી નથી રાખ્યું જ્યાં દ્રવ્યલિંગીપણે ન થયો હોય.

ઉત્તર :- .. એમ કે ક્યાંય બહારનું છોડ્યું .. તારી પુણ્ય પ્રકૃતિની .. છે. .. આહાહા..!

હે મુનિવર! હે મિત્ર! એમ કરીને કહે છે. આહાહા..! પોપટભાઈ! આવ્યું હતું ને સવારમાં? સુમનભાઈ તો બહુ ખુશ થયા. આજ તો ઓહોહો..! ગાથાએ ગાથાએ વૈરાગ્ય. આહાહા..! આ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ પરથી ભિન્ન છે એટલે પરથી તો ઉદાસ જ હોય જીવ. સમજાણું કાંઈ? અરે..! પોતે કોણ છે અને કેવો છે એનું એને પ્રયોજન સિદ્ધિ ન કરી. બાકી બધી દુનિયામાં આ હાલે અને આ હાલે. દુનિયામાં કાંઈક ગણાવવા માટે કાંઈક લેખ આમાં લેખ લે અમારા. આહાહા..! ભાઈ! તારે બહાર પડીને ક્યાં જાવું છે? આહાહા..! પ્રભુ તો ચૈતન્યમૂર્તિ છે ને, નાથ! આહાહા..! એ તે રાગનો કર્તા થાય એ તો ક્યાંય રહી ગયો. એ તો સમયની પર્યાયનો પણ કર્તા નથી. કેમ કે ધ્રુવપણું તો એકરૂપ સદાય છે અને એની પર્યાય તો વિવિધ પ્રકારની એકવિધતા છોડી દઈને થાય છે. એ ધ્રુવથી થતી હોય તો તો એકધારા સરખી થવી જોઈએ. ન્યાય સમજાય છે? આહાહા..! સુમનભાઈ!

ફરીને. આ તો ઘણીવાર કહેવાઈ ગયું છે. આ આત્મા એની જે દશા થાય નિર્મળ હોં! એ પણ જો ગુણથી થતી હોય તો ગુણ તો ત્રિકાળ એકરૂપ છે. તેની દશા એકરૂપ સરખી થવી જોઈએ. આહાહા..! આ કેવળજ્ઞાન વખતે પણ છે એમાં પણ ફેર છે. એને ઉદયનો ફેર છે. એ આવે છે ને પરમાર્થ વચનિકામાં? પરમાર્થ વચનિકામાં આવે છે. કેવળીને પણ એક જાતનો ... આવે છે પરમાર્થ વચનિકામાં. આહાહા..! કેમ કે ઉદયની જાત તે ક્ષણે તે જ પ્રકારની થવાના કાળે તે થાય છે. એનો કર્તા તો આત્મા છે નહિ. કેમ કે એનું અસ્તિત્વ છે એ તો વિકારી છે. ભગવાન આત્માનું અસ્તિત્વ તો નિર્દોષ નિર્મળ છે. આહાહા..!

નિર્મળ ભગવાન આત્મા. ભલે અંતરાત્મા હો. આ તો પરમાત્માની વાત કરી નિર્મળ છે એ તો. આહાહા..! ભગવાન જ છે, ભાઈ! એવી ચીજમાંથી પર્યાયની વિવિધતા એક જાત નહિ, તો ગુણ અને દ્રવ્ય એક જાતરૂપ કાયમ છે, એનાથી જો દશા થાય પરમાર્થે... આહાહા..! તો એકસરખી થવી જોઈએ. ગુણ અને દ્રવ્ય તો સરખા ત્રિકાળ છે. આહાહા..! મહેન્દ્રભાઈ! આહાહા..! એથી એની પર્યાયનું પણ સ્વતંત્રપણું છે. આહાહા..! દ્રવ્યને આશ્રયે થવા છતાં, નિર્મળ (પર્યાયને) આશ્રય દ્રવ્યનો છે. છતાં મોક્ષમાર્ગની પર્યાય થોડી શુદ્ધિ, એથી વિશેષ શુદ્ધિ.. એથી વિશેષ શુદ્ધિ... દ્રવ્ય અને ગુણ જો ખરેખર કારણ હોય તો તો સરખા ... સમજાય છે કાંઈ? અહો..! એ આવશે, ને? પ્રવચનસારમાં. દ્રવ્ય સત્, ગુણ સત્, પર્યાય સત્. ૧૦૭. હવે આવશે. ત્રણ સત્ છે. મૂળ પાઠ છે.

મુમુક્ષુ :- સત્નો વિસ્તાર.

ઉત્તર :- એ સત્નો વિસ્તાર છે. આહાહા..! ૧૦૭મી ગાથા છે. ૧૦૭. દ્રવ્ય સત્,

ગુણ સત્, પર્યાય સત્. આહાહા..! સત્ પર્યાય છે એને સત્ બીજો કરે શી રીતે? છે એને બીજો કરે એ શી રીતે? આહાહા..! એ ચીજને જ.. આ શાસ્ત્રો બનાવવા, શાસ્ત્ર બન્યા, મારાથી કર્યા. આહાહા..! ભાઈ! ક્યાં પણ શાસ્ત્રની પરમાણુની ઉત્પત્તિની પર્યાયમાં તારી સત્તા પ્રવેશ કરી હતી ત્યાં? આહાહા..! અરે..! વાણીના રજકણ વાણી કાળે થાય, ભાઈ! તારા આત્માથી એ પરમાણુ ભાષાની આવે? એ ભાષાની પર્યાયનું અસ્તિત્વ તો તે સમયે તે પ્રકારના રજકણમાં ઉત્પન્ન થવાનો એનો કાળ છે તો થાય છે. આહાહા..! આકરી વાતું બહુ, ભાઈ! શું કરે? નિયત થઈ જાય. બાપુ! નિયત જ છે. વસ્તુ છે એ નિયત જ છે. દ્રવ્ય નિશ્ચય તો ગુણ નિશ્ચય અને પર્યાય નિશ્ચય. આહાહા..!

ચિદ્વિલાસમાં નાખ્યું છે. તે સમયે તેનો વિકાર થાય એનો આત્મા કર્તા શી રીતે હોય? કારણ કે સત્ છે એને હેતુ શો પરનો? આહાહા..! એમ એને અંતરમાં ભાવ બેસવો જોઈએ. ભગવાન આત્મા ધ્રુવ આનંદરૂપે સદૃશ્ય અને પર્યાયમાં વિસદૃશ્યતા છે. એક ઉપજે અને એક જાય, એક થાય અને એક જાય. અને આ તો છે તે છે અંદર. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો પરમ સર્વજ્ઞની વાતું છે, બાપુ! સાધારણ આ બધા દીક્ષા લઈને બેસે બિચારા. હેરાન છે. કોને દીક્ષા કહેવી, ભાઈ!

ચૈતન્યની જાતને, દ્રવ્ય-ગુણના તત્ત્વને પણ કેવડું છે? એને જેણે હજી દૃષ્ટિમાં લીધું નથી તો ત્યાં ઠરવું છે એવું ચારિત્ર તો ક્યાંથી હોય? આહાહા..! ભાઈ! તારો તિરસ્કાર કરવા માટે એ આમ નથી, ભાઈ! વસ્તુની સ્થિતિ આવી છે. સમજાણું કાંઈ? જે ભગવાન આત્મા એકરૂપ.. આવે છે ને સદૃશ્ય-વિસદૃશ્ય. આમાં આવે છે. સમયસાર, નહિ? વિરૂદ્ધ અને અવિરૂદ્ધ. વિરૂદ્ધ અવિરૂદ્ધ કાર્યથી ટકી રહ્યું છે જગત. એનો અર્થ પછી ધવલમાં કર્યો છે. ધવલમાં. કે પર્યાય તે વિસદૃશ્ય છે, ગુણ તે સદૃશ્ય છે. આહાહા..! પાઠ છે આવો. ઓહોહો..! વિસદૃશ્ય ધારા, વ્યય ઉત્પાદ.. વ્યય ઉત્પાદ.. વ્યય ઉત્પાદ એને સદૃશ્ય શું કરે? કહે છે. સમજાણું કાંઈ? તદ્દન જ્ઞાતા-દૃષ્ટા એવો ભગવાન, એની પર્યાયને પણ કરે એમ જો કહેવા જાવ તો મેળ નહિ ખાય. આહાહા..! એ પર્યાય પણ તે કાળે ધર્મની, ચારિત્રની, સમ્યગ્દર્શનની.. આહાહા..! સ્વતંત્ર છે. એ કાળે તે સ્વતંત્ર (થાય) છે. એનો કર્તા જો માનશો તો એનું એકરૂપ છે એની એકરૂપ દશા થવી જોઈએ. આ તો નીચલી દશામાં એક પર્યાયનું સ્વતંત્રપણું સિદ્ધ કરવા વાત છે. પછી પણ કેવળજ્ઞાનમાં પણ એમ છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

અહીં કહે છે કે '**જે શરીરાદિ બાહ્ય પદાર્થોમાં આત્માની ભ્રાન્તિ કરે છે-**' આહાહા..! હજી તો પર્યાયનો પણ કર્તા નથી એને ઠેકાણે એ રાગનો કર્તા અને રાગ મારો (માને)..

આહાહા..! દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા એ ભાવ મારો, એ વસ્તુમાં નથી એને બહિર્માં છે એને આત્મા માનવો એ બહિરાત્મા છે. આહાહા..! સીધી વાત છે, ભાઈ!

સવારમાં આવ્યું હતું કે ભાઈ! તારા મરણ વખતે તારી માએ.. એક જન્મની નહિ. અનેરી-અનેરી જનની.. આવ્યું હતું ને? સુમનભાઈ! એમાં આવ્યું હતું. અન્ય અન્ય માતા. આહાહા..! ભાઈ! તારા મરણકાળે એ તારી મા રોઈ છે, એના આંસુનો કોઈ .. ભેગા કરે તો અનંતા દરિયા ભરાય. અરેરે..! આવો ભવ! આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એ ભવને નાશ કરવાનો ઉપાય જો જાણ્યો નહિ તો આ તો ભવ .. વસ્તુ શું? એ તો અનાદિની છે. સમજાણું કાંઈ? સાધારણ માણસ સાથે મેળ ન ખાય, ભાઈ! મેળ ન ખાય એટલે કાંઈ વસ્તુ બીજી થઈ જાય?

કહે છે કે એ બાહ્ય પદાર્થ... આહાહા..! મેં શરીરને હલાવ્યું, હું વાણી બોલ્યો. આહાહા..! એ બાહ્ય પદાર્થમાં મારાથી કાંઈ થયું એ ભ્રાન્તિ છે તને. હુશિયાર, બધા હુશિયારી છે બધી. સુમનભાઈ! આ હુશિયાર માણસ છે. આઠ હજારનો પગાર. નહિ? છ હજારનો પગાર હતો. ત્યાં બેલ્જીયમ ગયા હતા. આપણને ક્યાં ખબર છે? લોકો વાતું કરે, કો'કની પાસે આટલું છે ને કો'કની પાસે આટલું છે. એઈ..! આહાહા..! .. મારા બા-બાપુજી અહીં રહે, મારા ગુરુ દેશમાં રહે, મારે ત્યાં જાવું પડે એવું છે. એવું સાંભળ્યું છે, હોં! આહાહા..!

ભાઈ! તું ક્યાં છો? તું રાગમાં છો? તું શરીરમાં છો? તું રાજકોટમાં છો? તું મુંબઈમાં છો? આહાહા..! ભાઈ! તું તો આનંદનો નાથ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ તું એવો, ત્યાં તું છો. સમજાણું કાંઈ? એમ ન માનતા હું અહીં છું, આમાં છું અને આમાં છું એવી બાહ્ય ચીજોમાં પોતાપણું માનવું એ ભ્રાંતિ છે. આહાહા..! આ બહુ ટૂંકામાં ભાષા બિચારાએ કરી છે. અહીં સાંભળી ગયા હતા ને. છોટાલાલભાઈ ગુલાબચંદ. લખ્યું છે, સમાધિતંત્ર મહારાજ પાસે સાંભળ્યું એના સંસ્કાર છે. ... ત્યાં છે, મોઢા આગળ છે.

બાહ્ય પદાર્થ... પ્રભુ ચૈતન્યમાં તો આનંદ અને જ્ઞાનસ્વભાવ છે, એની સિવાય બાહ્ય પદાર્થોમાં ભ્રાંતિ, તેને આત્મા માને તે બહિરાત્મા છે. એ હવે વિસ્તાર કરશે. '**વિકલ્પો,...**' ચિત્તને કીધું હતુંને ચિત્ત ત્યાં? એ વિકલ્પ ઉઠે એ હું. આહાહા..! હવે અહીં તો મોટા પૈસાવાળા, બાઈડ્યુંવાળા, આબરૂવાળા. એય..! નૌતમભાઈ! શું કરવું આ?

મુમુક્ષુ :- શું કરવું, આપ ઉપાય બતાવો.

ઉત્તર :- એ તારી ચીજ નથી. તારી હોય એ જુદી કેમ રહે? અને તારી હોય એ વેગળી કેમ થાય? આહાહા..!

જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ ભગવાન આત્મા, એને છોડીને આવી બાહ્ય ચીજોમાં ક્યાંય પણ અરે..!

બહાર પડું, બહાર ગણતરીમાં આવું એવી જે બુદ્ધિ એ પણ બાહ્યને પોતાની માને છે. આહાહા..! હું એવો થાઉં. દુનિયા મને કાંઈક ગણતરીમાં લે. અરે.. પ્રભુ! શું છે તારે?

મુમુક્ષુ :- કાંઈક નવું કરવું.

ઉત્તર :- નવું કરવું કાંઈક. આહાહા..! નવું આ નથી? જે અનાદિથી થયો નથી એવો હું ચૈતન્યમૂર્તિ છું. મારું સ્વરૂપ સ્વને આશ્રયે પ્રગટે છે. છે તો છે. પણ એ પ્રગટે છે પર્યાયમાં-અવસ્થામાં એ મારે આશ્રયે પ્રગટે છે. આહાહા..! વળી એક કોર આશ્રયે પ્રગટે અને એક કોર કહે, પર્યાયનો દ્રવ્ય કર્તા નહિ. આ તે કાંઈ ગજબ વાત છે ને! એ વાત તો અનેકાંત માર્ગ વીતરાગનો (એવો છે). આહાહા..!

એ ચિત્તના **'વિકલ્પો, રાગાદિ દોષો,...'** લ્યો, એ પુણ્ય-પાપના ભાવ એ દોષ છે, કહે છે. આહાહા..! **'અને ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્માના વિષયમાં જેને ભ્રાન્તિ નથી,...'** સમજાણું? એ લેવું છે ને અહીં તો. એ જેને નથી **'અર્થાત્ જે વિકારને વિકારરૂપે અને આત્માને આત્મારૂપે-...'** આહા..! એ શુભભાવ છે એ પણ પરવસ્તુ છે, એ પુદ્ગલના પરિણામ છે એમ કહ્યું છે. એમાં નિર્મળ પર્યાય છે એને પરદ્રવ્ય કીધી છે. આહાહા..! નિયમસાર, ૫૦ (ગાથા). કેમ કે જે નવી પર્યાય પ્રગટે છે એ જેમ પરદ્રવ્યથી પ્રગટતી નથી, એમ નિર્મળ પર્યાયમાંથી નવી પ્રગટતી નથી એ હિસાબે (નિર્મળ પર્યાય) પરદ્રવ્ય છે. આહાહા..! દૃષ્ટિ દ્રવ્યમાં કરાવવા. આ પ્રયોજન છે, ભાઈ! સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! જેને એ ભ્રાંતિ નથી. વિકાર હોય છે પણ વિકારને વિકારરૂપે **'અને આત્માને આત્મારૂપે એકબીજાથી ભિન્ન સમજે છે.'** સમજાણું કાંઈ? તે **'અંતરાત્મા છે;...'** પેલું બહિરાત્માનું હતું, આ અંતરાત્મા. આહાહા..!

આવો આત્મા છે એવી તે દૃષ્ટિમાં અને જ્ઞાનની પર્યાયમાં જ્ઞેયરૂપે ન થાય ત્યાં સુધી એણે આત્મા માન્યો નથી. છે તો છે. પણ છેનો સ્વીકાર થાય તો એ છે તને. આહાહા..! એ છઠ્ઠીમાં કહ્યું ને? છઠ્ઠી ગાથા. એના ઉપર દૃષ્ટિ પડતાં... ત્યાં તો એટલું લીધું છે કે પરથી લક્ષ છોડતાં. રાગથી છોડતાં એમ નથી લીધું. કારણ કે રાગ તો છે. એ પરનું લક્ષ છોડતાં એ દૃષ્ટિ જાય છે દ્રવ્ય ઉપર. એ દ્રવ્યની જેણે સેવના કરી. એને માટે અસ્તિ જે શુદ્ધની હયાતી છે એને માટે હયાતી છે. હયાતીનો હયાતીભાવ દૃષ્ટિમાં ન આવે એને ક્યાં હયાતી છે? જે વસ્તુ છે, જે રીતે હયાતી છે એ રીતે દૃષ્ટિમાં આવ્યા વિના આ છે એમ આવ્યું ક્યાંથી? આહાહા..! માની લેવું છે? ધારી લેવું છે? સમજાણું કાંઈ? આવો માર્ગ, બાપુ! આહાહા..!

'અંતરાત્મા છે;...' તે અંતરાત્મા છે. વિકારને વિકાર તરીકે, જ્ઞાન વિકારમાં ગયા વિના,

જ્ઞાનમાં રાગનું જ્ઞાન આવે એ રાગમાં પેઠા વિના... આહાહા..! એ રાગનું જ્ઞાન થાય અહીં, એ જ્ઞાન દ્વારા જ્ઞાન થયું છે. રાગ દ્વારા રાગનું જ્ઞાન થયું છે એમ નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? ભાઈ! આ તો અનંત જન્મ, જરા, મરણના અંત લાવવાની વાત છે, ભાઈ! ખુશી થવું ને થોડા પુણ્ય કર્યા, કંઈક વ્રત પાળ્યા, ભાઈ! એ તો બધું મિથ્યા ભ્રાંતિમાં ભ્રમમાં પડીને પરિભ્રમણ કરવાના લક્ષણ છે એ તો. સમજાણું કાંઈ?

કહે છે, એ વિકારને વિકાર તરીકે જાણે એટલે શું? એ વિકારને વિકાર તરીકે જાણે અને આત્માને આત્મા તરીકે જાણે. આહાહા..! એનો અર્થ કે આત્માને આત્મા તરીકે જ્ઞાનમાં આવ્યું જ્ઞેય, ત્યારે રાગને રાગ તરીકેનું અસ્તિત્વ પોતાનો સ્વપરપ્રકાશક સ્વભાવ છે એથી વિકારને વિકાર તરીકે જાણે છે એ પણ વ્યવહાર છે. વિકાર સંબંધીનું પોતાનું જે સ્વપરપ્રકાશક જ્ઞાન છે તેને એ જાણે છે. આવું ઝીણું બહુ, ભાઈ! માર્ગ એવો છે. નિર્વિકલ્પ સમાધિનો માર્ગ છે. સમાધિતંત્ર છે ને. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ ત્રણ સમાધિ છે, શાંતિ છે, નિર્વિકલ્પ દશા છે, વીતરાગી ધારા છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? બે વાત થઈ. બહિરાત્મા અને અંતરાત્મા.

'**જે રાગાદિ દોષોથી સર્વથા રહિત છે–**' ઓલામાં તો એમ કીધુંને. વિકાર છે, વિકારને જાણે છે. હવે આને વિકાર નથી. પરમાત્મા છેને ઉપર? '**રાગાદિ દોષોથી સર્વથા રહિત છે–અત્યંત નિર્મળ છે...**' પાઠ છે એ તો. '**અને સર્વજ્ઞ છે તે પરમાત્મા છે.**' આહાહા..! આ ત્રણની અવસ્થાનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ આ છે. આહાહા..!

'**વિશેષ**' :- '**બહિરાત્મા**' '**જે શરીરાદિ (શરીર, વાણી, મન, વગેરે) અજીવ છે તેમાં જીવની કલ્પના કરે છે તથા જીવમાં અજીવની કલ્પના કરે છે,...**' મારા જીવમાં એ રાગ થયો એટલે હું રાગી છું. આહાહા..! માર્ગ બહુ ઝીણો, ભાઈ! મહાવ્રતના પરિણામ જે છે એ મારાથી થયા. વ્યવહારનયના શાસ્ત્રમાં તો એવું જ આવે. વ્યવહારનયના ગ્રંથમાં ચરણાનુયોગમાં (એમ આવે કે) મહાવ્રત પાળવા, અતિચાર ટાળવા, દોષ લાગે તો પ્રાયશ્ચિત લેવા. એવો વિકલ્પ વૃત્તિ હોય છે. આ મારી ભૂમિકાને યોગ્ય આ (વસ્તુ) નહિ. એ ભૂમિકા ભલે રહિ હોય. છઠ્ઠે ગુણસ્થાને, પાંચમે.. આ ભૂમિકામાં આવા વિકલ્પોની જાત ન હોય. વિકલ્પ પોતાના માનતો નથી. પણ આ દશામાં આવા જે દશાથી વિરૂદ્ધના વિકલ્પો ન હો, એમ જાણીને એનાથી પાછો ફરે છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

'**તથા જીવમાં અજીવની કલ્પના કરે છે, દુઃખદાયી રાગદ્વેષાદિક વિભાવ ભાવોને સુખદાયી સમજે છે,...**' આહાહા..! પુણ્ય અને પાપ, શુભ અને અશુભભાવ એ દુઃખના દાતાર છે. દાયી છે ને? દાયી. દાતાર. આહાહા..! એને સુખદાતા માને છે. એક જણ

નહોતો અહીં આવ્યો? એ કહે, કષાય મંદ છે એટલી શાંતિ તો છે ને? સાંભળ્યું ન હોય ને. એક જણો નહોતો? ભીખુ કરીને. ઈ કહે, કષાય શુભભાવ છે એ વખતે શાંતિ તો છે. શુભભાવ છે બાપુ! એ તો આકુળતા છે.

મુમુક્ષુ :- એ મંદ આકુળતાને જ શાંતિ માને છે.

ઉત્તર :- હા, એને શાંતિ માને છે. આહાહા..!

શાંતિ તો કષાયના ભાવથી રહિત, જે આત્માનું અકષાય સ્વરૂપ જ છે. એટલે કે શાંત સ્વભાવ જ છે એટલે કે વીતરાગમૂર્તિ જ પ્રભુ છે. આહાહા..! એમાંથી વીતરાગતાનો અંશ જે આવે એનું નામ શાંતિ કહેવાય. રાગનો અંશ શાંતિ ક્યાં કહેવાય?

પુણ્ય અને પાપ આદિ વિભાવ. રાગાદિ શબ્દ છે ને? '**વિભાવ ભાવોને સુખદાયી સમજે છે,...**' આહાહા..! એ શુભભાવને સુખનો દાતા માને છે. અમે ભક્તિ કરીએ ભગવાનની, વ્રત પાળીએ તો એમાંથી સુખ મળે. બાહ્યનું આવું પાળીએ તો અંદરમાં જવાય. આમના (બહારના) વલણવાળી દશા અમને અંતરમાં વળવામાં મદદ કરે. એવા દુઃખદાયીને સુખદાયી માને છે. આહાહા..! દુઃખદાયીને સુખદાયી સમજે છે. આહાહા..! આ મિથ્યાત્વ છે. સમજાણું કાંઈ? '**જ્ઞાન-વૈરાગ્યાદિ જે આત્માને હિતકારી છે તેને અહિતકારી જાણી...**' છ ઢાળામાં આવે છે. છ ઢાળામાં આવે છે. શું?

મુમુક્ષુ :- આતમ હિત હેતુ વિરાગ જ્ઞાન, તે લખે આપકું કષ્ટદાન.

ઉત્તર :- ઈ. ઈ છે આ. આહાહા..! મોઢે તો ઘણું આ પંડિતને હતું. પણ બધું ગોટાળાવાળું. આહાહા..! મોઢે કરે, કંઠસ્થ કરે એ વસ્તુ ક્યાં છે? આહાહા..! પરલક્ષી અગિયાર અંગનું જ્ઞાન પણ અહિતકર છે. કેમ કે એ અગિયાર અંગનું (ભણ્યા) છતાં સુખ તો ન આવ્યું. એટલે મિથ્યાત્વ રહ્યું અને દુઃખ રહ્યું. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? લોકોને એમ લાગે, એકાંત... એકાંત... એકાંત છે. સમ્યક્ એકાંત જ છે. અનેકાંત પણ સમ્યક્ એકાંત છે. ત્યારે અનેકાંતનું સાચું જ્ઞાન થાય છે. આહાહા..!

કહે છે, '**જ્ઞાન-વૈરાગ્યાદિ...**' અંતરનું જ્ઞાન કરવું એને અહિતકારી માને છે. '**વૈરાગ્યાદિ...**' એટલે રાગ રહિત દશાના... '**જે આત્માને હિતકારી છે તેને અહિતકારી જાણે...**' છે. એટલે કે તેને પ્રગટ કરવાની ભાવના નથી. એટલે અહિતકારી જાણે છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? '**તેને અહિતકારી જાણી તેમાં અરુચિ યા દ્વેષ કરે છે,...**' માણસ નથી કહેતા? કે ભાઈ, ચારિત્ર તો મીણના દાંતે લોઢાના ચણા ચાવવા, બાપુ! ચારિત્ર એવું છે. એ તો ચારિત્રને દુઃખદાયી માન્યું. સમજાણું કાંઈ? મીણના દાંતે લોઢાના ચણા ચાવવા એવું ચારિત્ર. અરે..! બાપુ! એ ચારિત્ર નહિ, ભાઈ! તેં ચારિત્રને ગાળ દીધી. ચારિત્ર તો સ્વરૂપમાં આનંદ

આપે. સ્વરૂપમાં રમણતા અને અતીન્દ્રિય આનંદ આપે એ ચારિત્ર છે. આહાહા..! કહે છે, એની ઉપર અરુચિ અને દ્વેષ કરે. આ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહાહા..!

'**શુભ કર્મફલને સારાં...**' એક પાનું તો મોટું ભર્યું છે, નહિ? ૨૦૦ ગાથાનું સમયસાર. મોટું પાનું ભર્યું છે. ૨૦૦ ગાથા. '**શુભ કર્મફલને સારાં...**' શુભ કર્મફળ. પૈસાના ઢગલા થાય, મકાનો સોંઘા મળે, પાંચ લાખનું મકાન પચાસ હજારમાં મળે. એઈ..! એને પૈસા જોઈતા હોય અને એટલું બધું કોઈ દેનાર ન હોય. પછી શેઠિયાને બોલાવીને કહે, બાપુ! આમાંથી આટલું આપો. કેટલો આપણને લાભ થયો. જુઓ! પાંચ લાખનું કહ્યું અને પચાસ હજારમાં આપે છે. એમાં શું થયું? તને લાભ શું થયો? નુકસાન થયું, ભ્રમણા થઈ તને. આહાહા..!

'**અને અશુભ કર્મફલને બૂરાં માની...**' અશુભ કર્મફળ. નિંદા કોઈ કરતું હોય, શરીરમાં રોગ હોય, વાંઢાપણું હોય, વાંઝિયાપણું હોય. અરે..! આ તો .. આહાહા..! છે? એ '**અશુભ કર્મફલને બૂરાં માની તે પ્રત્યે રાગ-દ્વેષ કરે છે, શરીરનો જન્મ થતાં પોતાનો જન્મ...**' માને. આહાહા..! જન્મ જયંતિ ઉજવો. કોનો જન્મ? ભાઈ! સમજાણું કાંઈ? વાત તો એ છે. જન્મ જયંતિ ઉજવે તો રાજી થાય, આહા..! મારો જન્મદિન. તું જન્મ્યો છો? એય..! આહાહા..! '**શરીરનો જન્મ થતાં પોતાનો જન્મ...**' માની અને રાજી થાય. એ જયંતિ ઉજવે તો ખુશી થાય. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- જયંતિ ઉજવે તો નારાજ થાય?

ઉત્તર :- એને શું છે, એ તો જગતના ભાવ છે, જેમ કરવું હોય તેમ કરે. જન્મ ક્યાં હતો તારો? આત્મા કે દિ' જન્મે? શરીરના જન્મને તું પોતાનો જન્મ માનીને એની પ્રશંસા કરનારને તું રાજી થા એનાથી. આહાહા..! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! આહાહા..! કાંઈક આવડ્યું અને જગતને કાંઈક ખ્યાલમાં આવ્યું, તો કહે, ઉજવો જન્મ જયંતિ. શેની જન્મ જયંતિ? આહાહા..! જન્મ તો જેણે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની સૃષ્ટિ ઉભી કરી.. આહાહા..! એ જન્મને પોતે પ્રશંસે છે. બીજો જાણે, ન જાણે એની સાથે શું? સમજાણું કાંઈ? એને નાના નાના એવા ભાવમાં શલ્ય રહી ગયું છે. સમજાણું કાંઈ?

'**અને તેનો નાશ થતાં પોતાનો નાશ માને છે...**' હવે હું અહીં રહેવાનો નથી, હોં! હવે મારી સ્થિતિ પૂરી થઈ ગઈ. એ તો શરીરની સ્થિતિ પૂરી થઈ. તારી ક્યાંથી થઈ? દેહની સ્થિતિ પૂરી થઈ. દેહની સ્થિતિ પૂરી (થઈ), એમાં હું પૂરો થઈ ગયો હવે. આહાહા..! એ બધી ભ્રાંતિ છે. '**તે મિથ્યાદૃષ્ટિ બહિરાત્મા છે.**'

'**વળી આ શરીરાદિ જડ પદાર્થો પ્રગટપણે આત્માથી જુદા છે, તે કોઈ પદાર્થો**

આત્માના નથી-આત્માથી પર (ભિન્ન) જ છે,...' સાદી ભાષામાં બહુ સાદુ .. '**છતાં તેને પોતાના માનવા, તેમજ શરીરની બોલવા-ચાલવા વગેરેની ક્રિયા...'** લ્યો ઠીક! હું બોલું, હું ચાલું, મારી ગતિ હાથી જેવી છે, ફલાણાની ગતિ ગધેડા જેવી છે. અરે..! એ તો જડની ક્રિયા ગતિ તો બહારની. આહાહા..! એ હું કરું છું. લ્યો, શાસ્ત્રમાં એવું આવે કે સાધુએ ઈર્યાસમિતિમાં સામે જીવ દેખાય તો પગને ઊંચો કરી લેવો. ઈર્યાસમિતિની વાત બહુ આવે. અહીં કહે કે હું ઊંચો કરું છું એમ માને એ મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..! ભાઈ! માર્ગ વીતરાગનો સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરનો માર્ગ ડહોળાઈ ગયો અત્યારે બહુ. વાડામાં તો કાંઈ ગંધ પણ રહી નથી તત્ત્વની. ગંધ રહી નથી એનો વાંધો નહિ પણ ઊલટી દશાઓ. કાંઈ ભાન નહિ આત્મા કોણ, દેવ કોણ, ગુરુ કોણ. આ દીક્ષા લઈને થઈ ગયા સાધુ.

કહે છે, '**આત્માથી પર (ભિન્ન) જ છે, છતાં તેને પોતાના માનવા, તેમજ શરીરની બોલવા-ચાલવા વગેરેની ક્રિયા હું કરું છું, મને તેનાથી લાભ-અલાભ થાય છે;...'** શરીર બરાબર ચાલે તો મને લાભ થાય, શરીર બરાબર ઠીક ન હોય તો મને નુકસાન થાય. આહાહા..! સમય સમયની પર્યાયમાં ભૂલ ક્યાં છે એની, એ કહે છે. સમય સમયમાં ભિન્ન ચીજને પોતાનાથી માનવી... આહાહા..! એ તો મિથ્યાત્વભાવ છે. બહિરાત્મા છે. અહીં તો આત્માથી પર છે છતાં તેને પોતાના માનવા, શરીરની બોલવાની (ક્રિયા મારી), '**આ શરીર મારું, હું પુરુષ,...'** લ્યો! હું આદમી છું. મિથ્યાત્વભાવ છે. '**હું પુરુષ, હું સ્ત્રી, હું રાજા, હું રંક,...'** છું. ભાઈ! અમે તો ગરીબ માણસ કહેવાઈએ. અમે તો કો'કની મજૂરી કરીને રોટલા ખાઈએ છીએ. બાપા! રંકપણું એ તું છો? આહાહા..! '**હું રાગી,...'** એ શુભભાવવાળો હું અને એ મારા. અહં અને મમ. શુભરાગ તે મારા અને હું એનો. આહાહા..! તો પછી આ બાપ-દીકરાને ક્યાં રહ્યા? એઈ..!

મુમુક્ષુ :- જગતના સ્વતંત્ર પદાર્થમાં બાપ-દીકરો, મા-બાપ ક્યાં રહ્યા?

ઉત્તર :- શિષ્ય-ગુરુ પણ ક્યાં છે? જીવને વળી આ શિષ્ય અને આ ગુરુ એવું છે એમાં? આહાહા..! વ્યવહારની એ ઝંઝાળુમાં ક્યાંક ક્યાંક સલવાઈ જાય. આહાહા..! કાંટાના ગળીયામાં સર્પ ગરે ને, કાંટાના ગળીયા સમજો છો? દસ-વીસ મણનું હોય ને.. એમાં સર્પ ક્યાંક આવીને જો એમાં ગર્યો... આહાહા..! ચારે કોર કાંટા વાગે. લોહી નીકળે. બહાર જાય તો કીડીઓ હજારો ચોંટે. એમ આ જગતમાંથી પર વસ્તુને પોતાની માને એ મિથ્યાત્વમાં ગયો અને એને આકુળતાનું વેદન છે. આહાહા..! ભારે વાતું, ભાઈ! કોની નોકરી કરે કોણ?

'**હું રંક, હું રાગી, હું દ્વેષી, હું ધોળો,...'** મારું શરીર ગોરું છે, એ ગોરો તે હું. આહાહા..! ગોરો ને કાળો તે તો જડની દશા છે. હું કોમળ છું, મારી કાઠી નબળી છે

પહેલેથી. આ કાઠી એટલે શરીર. આહાહા..! ભાઈ! તેં ક્યાં માન્યો તને? આમાં નાખ્યું છે ને? શરીર આનું જીર્ણ છે ને. શબ્દકોષ એટલું ટૂંકું કર્યું છે કે ઓહોહો..! ભગવાનના શરીરમાં જેમ ઉપશમ રસના પરમાણુ હતા એવા બધા શાંત રસના પરમાણુ અહીં ભેગા થયા. ક્યાંનું ક્યાં લગાવે? આહાહા..! ભક્તામરમાં નથી આવતું? જેટલા શાંત પરમાણુ હતા એ બધા ભગવાનના શરીરમાં આવ્યા. એ પરમાણુને અને આત્માને શું સંબંધ?

'**હું કાળો-એમ બાહ્ય પદાર્થોથી પોતાના આત્માને ભિન્ન નહિ જાણતો તે પર પદાર્થોને જ આત્મા માને છે...**' આહાહા..! '**અને મોક્ષમાર્ગમાં પ્રયોજનભૂત જીવ અજીવાદિ તત્ત્વોના સ્વરૂપમાં ભ્રાન્તિથી પ્રવર્તે છે...**' શરીરનો સદ્‌ઉપયોગ કરવો, ભાઈ! જુવાની છે એના શરીરમાંથી માલ કાઢવો અપવાસ કરીને. કસ કસ કાઢવો. શું કસ કાઢવો? ત્યાં કસ છે? કસ તો આત્મામાં છે.

મુમુક્ષુ :- શરીરનો કસ આત્મામાં આવે?

ઉત્તર :- કહે છે માણસો. શરીર મજબૂત હોય તો અપવાસ કરીને ગાળવું. શરીર પાતળું પડે તો આત્માને ધર્મનો નિર્જરાનો લાભ થાય અપવાસથી. અહીં કહે કે એ બધી મૂર્ખાઈ છે માન્યતા તારી. આહાહા..!

'**એમ બાહ્ય પદાર્થોથી પોતાના આત્માને ભિન્ન નહિ જાણતો તે પર પદાર્થોને જ આત્મા માને છે અને મોક્ષમાર્ગમાં પ્રયોજનભૂત જીવ અજીવાદિ તત્ત્વોના સ્વરૂપમાં ભ્રાન્તિથી પ્રવર્તે છે તે જીવ બહિરાત્મા છે.**' '**પર પદાર્થોમાં આત્મભ્રાન્તિને લીધે આ અજ્ઞાની જીવ વિષયોની ચાહરૂપ દાવાનલમાં રાત-દિન જલતો રહે છે,...**' આહાહા..! વિષયની મીઠાશ છે જેને મૂઢને. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? સુંદર ગોરી સ્ત્રી અને મધુર ભાષા કરે ત્યારે આ વિષયમાં કેટલી મજા છે? મૂઢ છો, બાપુ! એ પરમાં સુખની કલ્પના તેં કરી, ભગવાન આનંદનો નાથ તેની તેં હિંસા કરી છે. સમજાણું કાંઈ? એની તો ખબર નથી અને પછી કહે, અમે છીએ સમકિતી. ઠીક ભાઈ! કોણ ના પાડે છે.

'**અજ્ઞાની જીવ વિષયોની ચાહરૂપ...**' જુઓ! ચાહ છેને એને ચાહના? આબરૂની ચાહના, પોતાના શરીરની સુંદરતા બતાવવાની ચાહના, બીજાની સુંદરતા જોવાની ચાહના... આહાહા..! એ '**દાવાનલમાં રાત-દિન જલતો રહે છે,...**' આહાહા..! છ ખંડના રાજ હો, છન્નું હજાર સ્ત્રી હો પણ એની પરપદાર્થની ચાહ છે મિથ્યાદૃષ્ટિને. આહાહા..! એ બધા સુખના સાધન છે. (એમ માને) એ મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ છે. ચાહે તો સાધુ જૈનનો થયો હોય તો પણ એ મિથ્યાદૃષ્ટિ મૂઢ છે. સમજાણું?

'**આત્મશાંતિ ખોઈ બેસે છે,...**' પરમાં સુખની ચાહનાથી આત્માની શાંતિનો નાશ

થાય છે. સમજાણું કાંઈ? **'અતીન્દ્રિય ચૈતન્ય આત્માને ભૂલી બાહ્ય ઈન્દ્રિય વિષયોમાં મૂર્છાઈ જાય છે અને આકુલતા રહિત મોક્ષ-સુખની પ્રાપ્તિ માટે કોઈ પ્રયત્ન કરતો નથી.'** આહાહા..! કહો, પોપટભાઈ! આહાહા..! શું કહેવાય એ? વડોદરાની નહિ? ભૂલવણી. મહેંદીની ભૂલવણી. વડોદરા. મહેંદીમાં ગરવું કરે, પણ પછી નીકળવું (ક્યાં) કાંઈ ખબર ન પડે. પછી એનો માણસ હોય એને પૈસા આપવા પડે કે ચાર આના, આઠ આના. બાપુ! આમાં નીકળવું ક્યાંથી અમારે? (સંવત) ૧૯૬૩ની વાત છે. અફીણનો કેસ ચાલતો હતો ને. ખોટો.. ખોટો તદ્દન. સવા મહિના ચાલ્યો ત્યાં જોવા જતાં. ઓલાએ કહ્યું, રૂપિયો આપો. અમે કીધું, આઠ આના (આપીએ). ... અફીણવાળાની સાથે અમારે શું કામ? એમાં વાંધા ઉઠ્યા અને સાતસોનો ખર્ચ. અને છ મહિના સલવાણા. ત્યાં એક ફેરી ગયા જોવા ગયા. મહેંદીની ભૂલવણી છે ને. ગર્યા ખરા, નીકળવું ક્યાંથી? ..આમ.. આમ... આમ.. ઓલા માણસને કહ્યું. બાપુ! ક્યાંથી આ રસ્તો છે? એ અહીંથી આમ નીકળો ત્યાં નીકળાશે. આહાહા..! એમ ભૂલવણીના રસ્તે ચડી ગયો છે અનાદિ. સમજાણું કાંઈ? એ પરમાત્મા બતાવે છે નીકળવાનું. આ રસ્તે નીકળ, બાપુ! એ .. આડા અવળા.. આડા અવળા... મહેંદીમાં. આટલા આટલા.. પાછા કૂદીને નીકળાય નહિ એટલા ઊંચા હોય. આહાહા..! આ એક ભૂલવણી છે, કહે છે.

બાહ્ય ઈન્દ્રિયના વિષયોમાં, શબ્દમાં, રૂપમાં, રસમાં, ગંધમાં.. આહાહા..! શબ્દથી મને જ્ઞાન થાય, પરથી મને લાભ થાય એ બધી પરના વિષયમાં મૂર્છાઈ ગયો છે. **'અને આકુલતા રહિત મોક્ષ-સુખની પ્રાપ્તિ માટે કોઈ પ્રયત્ન કરતો નથી.'**

'અંતરાત્મા' 'ચૈતન્ય લક્ષણવાળો જીવ છે...' એ તો જાણનાર... જાણનાર... જાણનાર... એવા લક્ષણથી લક્ષ થઈ શકે છે. એવી એ ચીજ છે. કોઈપણ ગુરુથી, દેવથી કે વિકલ્પથી આત્મા જણાય એવો નથી. આહાહા..! પોતાના સ્વભાવથી પ્રત્યક્ષ જણાય એવો, પ્રત્યક્ષ જ્ઞાતા છે એને બીજી રીતે માને તે ભ્રમણા છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? **'તેનાથી વિપરીત લક્ષણવાળો અજીવ છે; આત્માનો સ્વભાવ જ્ઞાતા-દષ્ટા છે, અમૂર્તિક છે...'** એમાં કોઈ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ છે નહિ. આહાહા..! **'અને શરીરાદિક પર દ્રવ્ય છે, પુદ્‌ગલ પિંડરૂપ છે, જડ છે, વિનાશક છે; તે મારાં નથી અને હું તેનો નથી- એવું ભેદજ્ઞાન કરનાર સમ્યગ્દૃષ્ટિ અંતરાત્મા છે.'** આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

'એવું ભેદજ્ઞાન કરનાર...' એટલે કે જેમ છે તેમ જુદાઈ જાણનાર. આહાહા..! **'સમ્યગ્દૃષ્ટિ અંતરાત્મા છે.'** બસ, ત્યારે આટલું જાણે ત્યાં અંતરાત્મા થઈ ગયો? કાંઈ વ્રત પાળ્યા નહિ, અપવાસ કર્યા નહિ. આહાહા..! ભાઈ! હજી તો એ ઉપરાંત પાંચમું ગુણસ્થાન આવે એ સ્વરૂપ અને શાંતિનો આશ્રય વધી જાય એને એમાં વ્રતના વિકલ્પ હોય. તે પણ બંધનું

કારણ છે. આહાહા..! તને ક્યાંથી આવી ગયા વ્રતના વિકલ્પ? આહાહા..! જેની શાંતિ, સર્વાર્થસિદ્ધના દેવ સમકિતી એનાથી જેની શાંતિ અંદર વધી જાય. આહાહા..! એને પાંચમું ગુણસ્થાન કહીએ અને એને બાર વ્રતના આસ્રવના એ જાતના વિકલ્પ હોય. અને શ્રાવકના છ કર્તવ્ય કીધા છે ને? દિન દિન પ્રત્યે. દેવદર્શન, ગુરુ સેવા, દાન, તપ, સંયમ એ જાતનો એવો વિકલ્પ આવે છે એ ભૂમિકાએ એવું જણાવ્યું છે. સમજાણું કાંઈ? એ કર્તવ્ય તરીકે છે એમ વ્યવહારનયના લક્ષણમાં એમ આવે. નિશ્ચયથી એને કર્તવ્ય છે મારું એમ માને... આહાહા..! તો એને ભેદજ્ઞાન નથી. આ તો ભેદજ્ઞાન કરનાર સમ્યગ્દૃષ્ટિ અંતરાત્મા છે. આહાહા..!

'**વળી તે જાણે છે કે,...**' ધર્મી સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ '**હું દેહથી ભિન્ન છું, દેહાદિક મારા નથી. મારો તો એક જ્ઞાન-દર્શન લક્ષણરૂપ શાશ્વત આત્મા જ છે,...**' લ્યો દેખો! પર્યાયનો અંશ પણ ન લીધો અહીં. માનનાર પર્યાય છે. પણ એનું લક્ષ જે છે એ પૂર્ણ શાશ્વત છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આ આવો ધર્મ કેવો? સોનગઢવાળાએ નવો કાઢ્યો છે? ભગવાન! નવો નથી. ભગવાને કહેલો આ માર્ગ છે. તેં સાંભળ્યો ન હોય માટે નવો થઈ ગયો? મિંદડીના બચ્ચાને સાત દિ' ફેરવે અને ૪૯ દિવસ થાય ત્યારે આંખ્યું (ખોલે).. ઓહોહો..! આ જગત છે? પણ તારી આંખ્યું નહોતી ત્યારે પણ જગત હતું. તને આંખ્યુંમાં આવ્યું ત્યારે એમ થયું (કે) આ જગત છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? એમ જ્યાં આંખ ખોલી અંદરમાં.. ઓહો..! આવો આત્મા! એવો અનાદિથી છે. તને જ્યારે દૃષ્ટિમાં આવ્યો ત્યારે તને (ખબર પડી), આ આત્મા! આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

'**બાકીના સંયોગ લક્ષણવાળા (વ્યાવહારિક ભાવો) જે કોઈ ભાવો છે તે બધાય મારાથી ભિન્ન છે; આત્માના આશ્રયે જે જ્ઞાન-વૈરાગ્યરૂપ ભાવ પ્રગટે છે તે સંવર-નિર્જરા-મોક્ષનું કારણ હોઈ મને હિતરૂપ છે...**' ભાષા શું છે? '**આત્માના આશ્રયે...**' કોઈ ક્રિયાકાંડ કરી અને દયા પાળી એ સંવર-નિર્જરા નહિ. આહાહા..! '**આત્માને આશ્રયે...**' તો આત્મા કેવો છે એ જાણ્યો હોય એને આશ્રયે. આહાહા..! '**જે જ્ઞાન-વૈરાગ્યરૂપ ભાવ પ્રગટે છે...**' પર્યાય કહેવી છેને અહીં તો? '**તે સંવર-નિર્જરા-મોક્ષનું કારણ હોઈ...**' તે સંવર અને નિર્જરા મોક્ષનું કારણ હોઈ '**મને હિતરૂપ છે અને બાહ્ય પદાર્થોને આશ્રયે જે...**' બે આશ્રય લીધા, જોયું? એની વાત આવશે વિશેષ....

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)